

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Людина і навколишнє середовище

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)

(код і назва спеціальності (тей))

Розробники: (вказати прізвища, наукові ступені, вчені звання та посади розробників)
Тригуб Валентина Іванівна – кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри
грунтознавства і географії ґрунтів;

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів
Протокол № 1 від “ 31 ” серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Біланчин Я. М.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного
факультету/інституту

Протокол № 1 від. “ 05 ” вересня 2017 р.

Голова НМК

(підпис)

(Біланчин Я. М.)
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «**Людина і навколишнє середовище**» складена відповідно до освітньо-професійної/освітньо-наукової програми підготовки бакалавра спеціальності 014.07 Середня освіта (географія) (назва рівня вищої освіти) (код і назва спеціальностей)

Предметом вивчення дисципліни є – система наукових знань про взаємодію природи і людини, спрямованих на збереження і поліпшення навколишнього природного середовища шляхом розумного втручання, а не руйнування його в процесі нераціонального використання; вивчення сучасного впливу людської діяльності на екологічний стан навколишнього середовища.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Вивчення дисципліни базується на знаннях попередніх навчальних дисциплін «Основи охорони праці та БЖД» та будуть використанні при вивченні наступних дисциплін «Природноресурсне право з основами правознавства», «Основи сільськогосподарського використання та аграрної економіки», «Правові основи використання ґрунтово-земельних ресурсів».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Сучасні уявлення про біосферу.
2. Проблема антропогенного забруднення навколишнього природного середовища.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни – забезпечити розуміння існування тісного взаємозв'язку географічної оболонки Землі і людського суспільства; сформулювати екологічний світогляд.

Завданнями навчальної дисципліни – формування у студентів знань щодо оптимального існування людини в екологічно безпечному навколишньому середовищі та збереження генофонду людської популяції.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

а) загальних (ЗК):

- ЗК1.** Знати й розуміти предметну область та розуміння професійної діяльності.
- ЗК2.** Здатність діяти на засадах етичних міркувань (мотивів).
- ЗК3.** Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК5.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК6.** Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.
- ЗК7.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК10.** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

б) фахових спеціальності (ФК):

- ФК1** - Здатність демонструвати знання об'єктно-предметної суті, понятійно-термінологічного апарату, структури географії, її місця і зв'язків в системі наук, історії розвитку, значення для суспільства
- ФК2** - Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів
- ФК3** - Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному)

ФК4 - Здатність давати оцінку географічним процесам та явищам для подальшого прогнозування особливостей співпраці країн на глобальному та регіональному рівнях

ФК5 - Здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності

ФК7 - Володіння методикою географічних досліджень, здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати за допомогою інноваційних технологій

ФК10 - Здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах

ФК12 - Здатність до системного географічного мислення, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ФК16 - Здатність розуміти методологію пізнання економічних явищ і процесів, законів, закономірностей, рушійних сил розвитку суспільного виробництва для найбільш повного задоволення матеріальних і соціально-економічних потреб

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН2 - Знає просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях;

ПРН3. Усвідомлює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом чинників різного характеру; розуміє наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; знає важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності.

ПРН4. Знає основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ПРН7 - Розуміє основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них

ПРН11 - Вміє встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства, використовує концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях

ПРН16 - уміє охарактеризувати регіони, ландшафти і біогеоценози, пояснити їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та іншими географічними факторами

ПРН21 - Вміє оцінити здоров'я особистості, визначити допустимий рівень фізичного навантаження, розробити комплекс вправ з метою забезпечення ефективного виконання польової практичної та краєзнавчо-туристичної діяльності

ПРН22 - Застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; вільно передає географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами

ПРН26. Розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН28. Ефективно спілкується в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, обстоює власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування.

ПРН29. Здатний проектувати траєкторію власного професійного розвитку і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання предметні компетентності.

ПРН30 - Здатний відповідально управляти процесом формування готовності учнів до самостійного осмисленого прийняття рішень, подолання труднощів, прояву поваги до інтелектуальної праці та її результатів

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- визначення та зміст ключових понять та термінів;
- загальні закономірності взаємодії людини на довкіллям;
- проблеми антропогенного забруднення екосистеми;
- напрями раціонального використання навколишнього середовища;
- напрями збереження середовища існування людини;

вміти:

- виявляти головні екологічні проблеми України загалом та Одещини зокрема;
- здійснювати статистичну оцінку небезпечних і шкідливих чинників для життя людини;
- аналізувати та оцінювати негативний вплив на здоров'я чинників довкілля;
- здійснювати оцінку ризиків для здоров'я населення від забруднення довкілля та прогнозувати можливі зміни у стані здоров'я людини;
- вміти застосовувати набуті знання у вирішенні конкретних ситуацій у професійній діяльності.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Сучасні уявлення про біосферу.

Тема 1. Зміст поняття про біосферу. Еволюція біосфери. Сучасний стан розвитку біосфери.

Тема 2. Структурні одиниці біосфери. Екосистеми. Деякі уявлення про складові біосфери. Типи екосистем і їх характеристика.

Тема 3. Жива речовина та її роль в біосфері. Загальні відомості про живу речовину. Біологічний контроль стану природного середовища.

Тема 4. Кругообіг речовин у екосистемах. Загальні відомості про склад біосферних середовищ. Кругообіг води, вуглецю, кисню, азоту, сірки і фосфору.

Змістовний модуль 2. Проблема антропогенного забруднення навколишнього природного середовища.

Тема 5. Антропогенне забруднення атмосферного повітря та його негативні екологічні наслідки. Види і джерела забруднення атмосфери. Перенесення і трансформація забруднюючих речовин в атмосфері. Вплив забруднюючих речовин атмосфери на біосистеми. Критерії санітарно-гігієнічної оцінки якості атмосферного повітря. Принципи оцінки гранично допустимого викиду шкідливих речовин в атмосферу. Негативні наслідки забруднення атмосфери та шляхи її захисту.

Тема 6. Антропогенне забруднення природних вод та його негативні екологічні наслідки. Загальні відомості про водні ресурси і водокористування. Забрудненість поверхневих вод суші. Забруднення підземних вод. Забруднення морських вод. Особливості екосистеми і антропогенного забруднення Чорного моря. Оцінка екологічного стану водних об'єктів. Негативні наслідки забруднення природних вод та їх охорона.

Тема 7. Антропогенне забруднення ґрунтового покриву та його негативні екологічні наслідки . Загальні відомості про літобіосферу та ґрунт. Основні причини деградації ґрунтів. Наслідки забруднення ґрунтів та їх охорона.

Тема 8. Радіоактивне забруднення біосферних середовищ. Загальні відомості. Природні та антропогенні джерела радіації. Вплив радіації на біосистеми і екосистеми.

Тема 9. Чинники деградації довкілля та шляхи екологізації природокористування. Антропогенне навантаження – основний чинник деградації довкілля. Основні шляхи екологізації сучасного природокористування.

3. Рекомендована література

Основна

1. Агаджанян Н.А. Экология человека: Избранные лекции / Н.А. Агаджанян, В.И. Торшин – М.: Экоцентр, 1994. – 225 с.
2. Бурдіян Б.Г., Дерев'янка В.О., Кривульченко А.І. Навколишнє середовище та його охорона. – Київ: Вища школа – 1995 – 268 с.
3. Залеський І.І. Екологія людини: Підручник / І.І. Залеський, М.О. Клименко – К.: Академія, 2005. – 288 с.
4. Залеський І. І. Екологія людини : Підручник / І. І. Залеський, М. О. Клименко. - 2-ге вид., переробл. і допов. – Рівне : НУВГП, 2013. – 385 с.
5. Екологія людини: Підручник / Клименко М. О., Некос А.Н., Багрова Л. О. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2007. – 336 с.
6. Прохоров Б.Б. Экология человека: Учебник для студентов вузов / Б.Б. Прохоров. – М.: Академия, 2008. – 320 с.
7. Топчиев А.Г. Геоэкология: Географические основы природопользования. Одесса: Астропринт – 1996 – 392 с.
8. Хижняк М.І. Здоров'я людини та екологія / Хижняк М.І., Нагорна А.М. – К.: Здоров'я, 1995. – 228 с.

Додаткова

1. Акимов Т.А. Экология / Т.А. Акимов, В.В. Хаскин – М.: Юнити, 1998. – 456 с.
2. Басов В.М. Задачи по экологии и методика их решения: Учебное пособие / В.М. Басов. – М.: Либроком, 2009. – 160 с.
3. Губарева Л.И. Экология человека / Л.И. Губарева. – М.: Владос, 2003. – 112 с.
4. Димань Т.М. Екологія людини: Підручник / Т.М. Димань. – К.: Академія, 2009. – 376 с.
5. Кораблева А.И. Лес. Биосфера. Человек. / А.И. Кораблева, А.Г. Шапарь, Л.В. Гербицкий. – Днепропетровск: Січ, 1998. – 92с.
6. Корабльова А.І. Екологія: Взаємовідносини людини і середовища: Навчальний посібник для ВНЗ / А.І. Корабльова. – Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2003. – 376с.
7. Келина Н.Ю. Экология человека / Н.Ю. Келина, Н.В. Безручко. – Ростов н/Д: Феникс, 2009. – 394 с.
8. Медицинская экология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.А. Королев, М.В. Богданов, Ал.А. Королев и др. // Под ред. А.А. Королева. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.
9. Микитюк О.М. Екологія людини / Микитюк О.М., Злотін О.З., Бровдій В.М. – Харків: ХДПУ“ОВС”, 2000. – 207 с.
10. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології. Підручник./ Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Л.І. – К.: Здоров'я, 2001. – 504 с.
11. Чесанов Л.Г. Проблемы урбоэкологии / Л.Г. Чесанов. – Днепропетровск: Полиграфист, 2001. – 464 с.
12. Чесанов Л.Г. Внутренняя среда помещений: эколого-гигиенические аспекты / Л.Г. Чесанов, А.Г. Шапарь, А.И. Кораблева, В.Л. Чесанов. – Днепропетровск: Центр экономического образования, 2001. – 164 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Екологічний портал з охорони природи і раціональному використанню природних ресурсів: <http://www.biodat.ru/>

2. Department of Earth Sciences [Електронний ресурс факультету наук про Землю Оксфордського університету (В. Британія)]. Режим доступу: <http://www.earth.ox.ac.uk/~oesis/rocks>
3. Журнал "Природа": <http://ras.ru/publishing/nature.aspx>
4. Елементи. Сайт новин фундаментальної науки: <http://elementy.ru/news>
5. Екологічна бібліотека: <http://elibrary.ru/issues.asp?id=8276>
6. Офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua>
7. Екологічні новини України та світу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.news.ukrntec.com>
8. Електронна екологічна бібліотека Відкритої довідково-інформаційної служби «Ecoline» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecoline.ru/books>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік.

5. Методи діагностики успішності навчання

Поточне контрольне опитування, контрольні роботи, оцінювання виконання лабораторних робіт і самостійних завдань, підсумкове контрольне опитування.

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь.
2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної/освітньо-наукової програми.
3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.
4. Вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Програми навчальної дисципліни» залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.
5. Формат бланка – А4 (210×297 мм).